

VARGA LAJOS: „A RAGADVÁNYOS SZEMGYULLADÁS” 1849-BEN¹

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével
Közreműködött: Kapronczay Károly és Szállási Árpád**

Az 1848-as forradalom győzelme után számos, az egészségügy át- és megszervezésére vonatkozó intézkedés történt. (...)

A megelőző intézkedések kidolgozásakor nem feledkeztek meg a trachomáról sem. 1849 júniusában kelt „a ragadványos szemgyulladás”-ról szóló tájékoztató (Tormay Károly szerkesztette), amelynek eredeti példányát a Magyar Országos Levéltárban megtaláltuk és amely szó szerint a következőket tartalmazza:

„Ezen szembaj Napoleon idejében a Francia és Angol seregeknél legelőször mutatkozott Egyiptomban – hol ’s innen egyiptomi szemlobnak mondatik. 1813/14 években a porosz, és 1822 évben az osztrák seregben is többször dühöngött. Jelenleg ismét az osztrák seregben sokan meglepettek ezen bajtól, főleg azon zsoldosok, kik Tolcsva-várát védelmezni akarták. Ne hogy tehát honvédharcosainkra vagy egyéb honpolgárainkra is elterjedjen, a nyavalya természetét ’s attóli óvmódot ismernünk kell, mert ha azonnal nem orvosoltatik, legtöbb esetben vakság a következése, mint a tapasztalás a Belga hadseregnél tanúsította, hol egynéhány év alatt – 4000 mindkét – 10.000 egy szemre vakultak meg. Ezen baj természeténél fogva nem más, mint ’a szemek nyálkás genyes folyása, egy különös az egész szem táj belrésze a legnagyobb fájdalmakkal párosult – vörös fellazulással. A nyavalya lefolyása ’s tartás ideje különböző, ez az egyéniség, időjárat, tájéktól ’s egyebb körülményektől függ. Terjesztetik a’ genyes kifolyás által, úgy szinte, ha ezen betegek eszközei másoktól használtattnak, vagy azokkal egészségesek egy szobában tartózkodnak. Könnyebben kapják azok, kik a felfelé vértolulásban szenvednek, szeszes italokkal, kövér ’s rosz eledelekkel nagy mértékben élnek, a’ napsugarainak ’s meghűlésnek magukat kiteszik, tisztátlanok, egy szóval arra a rendetlen élet mód által testüket úgy szolván előkészítik. A hatóságoknak kötelességükben áll, illy betegeket, mellyek a számos hadifoglyok közt észrevéttetnek, azonnal elkülönözve tartani, ’s orvosi felügyelés alá, külön szobákba rendelni, nekik különös gyámolókat tartani, kik más betegekkal érintkezésbe nem jöhetnek. Óvószer a’ nyavalya ellen nincs más, mint az általános élet rendszabályok megtartása, úgy illy bajban szenvedőkkel az érintkezést kikerülése. A nyavalyát csak orvos gyógyíthatja, a kuruzslásnak bizonyos vakság a’ vége. Orvosok – kik a’ bajt még keveset vagy éppen nem tapasztalhatták – figyelmeztetnek azon gyógymódra, melly a’ orosz seregbe jó sikerrel

---

¹ Forrás: Varga Lajos: „A ragadványos szemgyulladás” (1849). = Szemészet, 1960. pp. 242–246.

A szerző által felhasznált források:

Varga Lajos: Részletek a magyar közegészségügy történetéből, különös tekintettel az Országos Közegészségügyi Tanács megszervezésére és első negyedszázados működésére. Akadémiai doktori értekezés, 1960.

MOL Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium Egészségügyi osztály. 1848. Fons. 2. Pos. 25. Prot. szám: 7052/840. Rakt. szám. 506.

MOL Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium Egészségügyi osztály. 1849. Fons. 8. Pos. 10. Prot. szám: 1729/B. Rakt. szám: 523.

megkísértettek, különösen azon szemkenőcsre, mely az elhárított lobos állapot után, a baj bizonyos kifejtett fokánál a legtöbb esetekben a várákozásnak meg is felel 's ez mercurii praecipit. albi drachma semis; auxungia porci lot. uncia semis – jól vegyítve, ebből kis ecsettel – 1–2 szemernyi- a' szemhéj belső részére vigyázattal egyszer naponta – 's pedig reggel – kenetik. Minden betegnek külön ecsetje legyen, 's ez minden kenőcs után mosassassék ki, – Egyébként az egész gyógymód a beteg egyéniségéhez sat. alkalmaztassék. Szerkesztette Tormay letisztázta Junius 19. 849. Bozóky.”

Az ismertetett rendeletervezet annál inkább is érdekes, mert nemcsak a trachoma gyógykezelésére, megelőzésére ad útmutatást, hanem annak akkori elterjedtségére és súlyos következményeire is tartalmaz néhány figyelemre méltó adatot.